

Др Наташа Стојановић,*
Редовни професор Правног факултета,
Универзитет у Нишу

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ РАД
doi:10.5937/zrpfni1881321S

UDK: 347.426
Рад примљен: 30.09.2018.
Рад прихваћен: 06.11.2018.

ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ КОЈУ ЖИВОТИЊА ПРОУЗРОКУЈЕ ПРЕМА ПРЕДНАЦРТУ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**

Апстракт: Животиње, попут људи, могу да проузрокују штету. Ко одговара за њу, по ком основу, и ко је дужан да је надокнади? Домаћи Закон о облигационим односима не даје децидиран одговор на постављена питања, а вишегодишња судска пракса третира животиње као опасне ствари за чије понашање, по правилу, одговара власник, односно држалац, по правилима објективне одговорности. Преднацрт Грађанског законика Републике Србије својим одредбама, у начелу, потврђује деловање домаће судске праксе. Узимајући за полазну основу новеле грађанских законика Француске, Аустрије, Немачке и Швајцарске које квалитативно другачије регулишу статус животиња јер животиње више не посматрају као ствари, већ као осетљива бића, те да за њих важе прописи који се односе на ова имовинска добра, осим ако нису искључени прописима којима се уређује њихова добробит, у раду одговорност за штету коју проузрокују животиње осветљавамо управо кроз призму новог приступа у правном третману животиња.

Кључне речи: животиње, правни статус животиња, одговорност за штету, Преднацрт Грађанског законика Републике Србије.

* natasa@prafak.ni.ac.rs

Овим путем, изражавам надубљу захвалност колегиници Тамари Китановић за несебичну помоћ око превода појединих одлука из праксе швајцарских судова.

** Рад је саопштен на међународној научној конференцији „Право пред изазовима савременог доба“, која је одржана 13. и 14. априла 2018. године на Правном факултету Универзитета у Нишу.

Рад је резултат истраживања на пројекту „Заштита људских и мањинских права у европском правном простору“ (бр. 179046), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1. Уводне напомене

Животиње као и људи могу својим поступцима проузроквати штету, угрожавајући телесни и душевни интегритет људи или њихову имовину, као и живот и здравље других животиња.

Важећи Закон о облигационим односима Републике Србије,¹ за разлику од Грађанског законика Краљевине Србије,² не садржи одредбе којима се регулише одговорност за штету коју животиња проузрокује.

Преднацрт Грађанског законика Републике Србије,³ полазећи од вишегодишње судске праксе⁴ и теоријских схватања⁵ која претежу на ову тему, чини квалитативан помак у односу на актуелне облигационоправне

1 *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/1978, 39/1985, 45/1989, 57/1989; *Службени лист СРЈ*, бр. 31/1993; *Службени лист СЦГ*, бр. 1/2003.

2 Видети: пар. 815–817 Грађанског законика Краљевине Србије. За потребе овог рада коришћен је Грађански законик Краљевине Србије, протумачен одлукама одељена и Опште седнице Касационог суда (редакција: Г. Никетић), Београд, 1922.

3 Доступан у *ParagrafLex-овој бази прописа и судске праксе*.

4 У домаћој судској пракси углавном је заступљен став да се животиње третирају опасним стварима и да, сходно томе, њихов сопственик одговара по принципу објективне одговорности. У том правцу видети: одлуку Врховног суда Народне Републике Србије, Гж.1148/58, од 16. јуна 1961. Наведено према: Kostić, 1975: 103; одлуку Врховног суда СР Србије бр. Гж. 11/66. Наведено према: Šeragović, 1987: 997; одлуку Врховног суда Републике Србије, Рев. 2984/91, од 3. децембра 1991; одлуку Врховног суда Републике Србије, Рев. 2655/97, од 9. септембра 1997. Наведено према: Babić, 2009: 224, нап. бр. 379; пресуду Врховног суда Републике Србије, Рев. 3454/2004, од 22. фебруара 2005. године, *ParagrafLex-ова база прописа и судске праксе*; пресуду Окружног суда у Новом Саду, Гж. 3545/2005, од 17. новембра 2005. године, *ParagrafLex-ова база прописа и судске праксе*; пресуду Вишег суда у Ваљеву, Гж. 1213/2012, од 22. новембра 2012. године, *ParagrafLex-ова база прописа и судске праксе*. Судови у Републици Србији, додуше, ретко заступају став да власник животиње одговара за штету коју она проузрокује према правилима субјективне одговорности. У том правцу, рецимо, видети: пресуду Врховног суда САПВ, бр. Рев. 3391/62, од 28. децембра 1962, Збирка судских одлука, књига VII/3/1962. 109; пресуду Окружног суда у Новом Саду, Гж. 3202/97, од 26. фебруара 1998. године и пресуду Врховног суда Републике Србије, Рев. 7043/98, од 16. септембра 1999. године. Наведено према: Radovanov, Petrović, 2009: 48–49. На средини, између ова два дијаметрално супротна гледишта, налазе се одлуке судова који заступају став да животиња у одређеним околностима може бити опасна ствар. У том правцу видети: пресуду Врховног суда Републике Србије, Рев. 2945/99, од 5. августа 1999. године. Наведено према: Radovanov, Petrović, 2009: 47; пресуду Окружног суда у Ваљеву, Гж. 170/2006, од 27. јануара 2006. године, *ParagrafLex-ова база прописа и судске праксе*.

5 У домаћој правној литератури углавном је заступљено гледиште да, уколико животиња проузрокује штету, онда њен сопственик одговара по основу ризика, будући да се она сматра опасном ствари. У том погледу видети: Ђорђевић, 1960: 374–375; Andrejević, 1969: 125–127; Đurđević, 2009: 389; Babić, 2009: 224; Kostić, 1975: 100–106;

прописе, те у другој глави, посвећеној проузроквању штете, у четвртом одељку који се односи на одговорност за опасне ствари или опасне делатности, трећи одсек посвећује одговорности за штету коју домаћа животиња проузрокује, остављајући посебним прописима нормирање одговорности за штету коју дивља животиња причини.⁶ Предложена решења, посвећена овом сегменту одговорности за проузроковану штету, за узор, у претежном делу, имају правила садржана у делу *Облигације и уговори, Скица за Законик о облигацијама и уговорима*, аутора Михајла Константиновића.

Предмет наше пажње јесте управо одговорност за штету коју домаћа животиња проузрокује, сагледана кроз призму Преднацрта Грађанског законика Републике Србије, важећих облигационоправних прописа у појединим савременим европским правним системима, судске праксе и теорије са циљем да се испита које од понуђених решења више одговара сигурности правног промета и уважава интересе оштећеног, али и интересе лица чија је животиња проузроковала штету.

2. Врсте одговорности за штету коју животиња причини у савременим европским правним системима

У француском праву, за штету коју животиња проузрокује одговара сопственик, или лице које је користи за све време док је употребљава, без обзира да ли је животиња била под његовим надзором или је залутала или побегла.⁷ ⁸ Дакле, француски законодавац прихвата објективну одговорност за штету коју животиња проузрокује.⁹

Аустријски законодавац, у нормирању овог сегмента одговорности, полази од тога да свако ко је животињу у штету натерао или је надражио или је

Radišić, 1988: 257–258; Stanišić, 2014: 89–90. Има, међутим, и мишљења да животиње нису опасне ствари. Тако и: Недељковић, 1959: 47.

6 Видети: чл. 323–326 Преднацрта Грађанског законика Републике Србије.

7 Видети: чл. 1243 Грађанског законика Републике Француске. За потребе овог рада коришћен је *Code civil*, iz 1804. godine, version en vigueur au 8 août 2018. Преузето 8. августа 2018. године. <http://www.legifrance.gouv.fr>.

8 Пре измена и допуна Грађанског законика Републике Француске из 2016. године (Ordonnance n°2016-131 du 10 février 2016 – art. 2) питање одговорности за штету коју животиња проузрокује било је регулисано чл. 1385.

9 У старијој француској правној литератури одредба чл. 1385, која је по садржини готово идентична сада важећем правилу из чл. 1243 Грађанског законика Републике Француске, тумачена је у правцу одговорности по основу кривике власника. Детаљније видети: Fromageot, 1891: 159; Lucas, 1909: 5 и сл.

занемарио њено чување, одговара за то. При томе, лице које држи животињу може се ослободити одговорности за штету коју она проузрокује, уколико успе да докаже да је за њу обезбедио потребно чување или надзор.¹⁰ Иако би се из наведене законске формулације могао извести закључак да је у питању одговорност која за основу има кривицу држаоца животиње која се претпоставља, а која се може оборити (тако и: Ђорђевић, 1960: 371; Andrejević, 1969: 72; Salma, 2007: 592; Bukovac Puvača, 2009: 228, нап. бр. 30), у савременој правној литератури, ипак, има и заговорника у прилог објективне одговорности (Ђурђевић, 2008: 385), будући да се невршење примереног држања и надзора сматра противправним, а не скривљеним поступком (Karaničić-Mirić, 2008: 629). У прилог овој тврдњи иде и мишљење да одсуство кривице не ослобађа држаоца одговорности, у случају да је постојала посебна опасност од животиње која се и остварила (Koch, Bernhard, Koziol, 2002: 11).

У немачком праву одговорност за штету коју домаћа животиња проузрокује нормирана је узимајући за полазну основу врсту животиње на основу намене – узрочника штете. Уколико су у питању животиње које се чувају ради задовољства и забаве, па проузрокују штету, лице које држи такву животињу одговорно је за штету због створеног ризика – каузална одговорност.¹¹ Ако се ради о животињама које служе за издржавање оног који их држи или за обављање занимања, односно делатности, ради зараде (тзв. корисне животиње), онда је посредни одговорност по основу кривице која се претпоставља, а које се може ослободити ако докаже да је животињу надзирао са потребном пажњом или да би штета наступила и при тој пажњи.¹² Одговорност по основу кривице, независно од намене животиње, прописана је за лице које се уговором обавезе да ће чувати и надzirати животињу, па она проузрокује штету. Он се може ослободити одговорности ако је надзор над животињом вршио са пажњом која је потребна да се штета не проузрокује или да би штета наступила и при таквој пажњи.¹³

10 Видети: пар. 1320 Грађанског законика Републике Аустрије. За потребе овог рада употребљен је Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, из 1811. године, JGS Nr. 946/1811, закључно са изменама и допунама, од 14. августа 2018. године, BGG1. I Nr. 58/2018. Преузето 16. августа 2018. године. [http://www.jusline.at/Allgemeines_Bürgerliches_Gesetzbuch_\(AGBG\).html](http://www.jusline.at/Allgemeines_Bürgerliches_Gesetzbuch_(AGBG).html).

11 Видети: пар. 833 Грађанског законика Републике Немачке. За потребе овог рада коришћен је Bürgerliches Gesetzbuch, из 1896. године, BGB1 I S. 195, закључно са изменама и допунама, од 12. јула 2018. године, BGG1. I S. 1151. Преузето 15. јула 2018. године. <http://www.dejure.org/gesetze/BGB/html>.

12 Видети: пар. 834 Грађанског законика Републике Немачке.

13 О одговорности за штету коју животиња проузрокује у немачком праву видети, на пример, код: Lagenz, 1981: 646.

Законик о облигација Швајцарске Конфедерације,¹⁴ прописује да за штету коју причини домаћа животиња одговара лице које је држи, осим ако не докаже да је животињу чувао и надзирао са свом пажњом, неопходном у датим околностима (а не пажњом која је уобичајена у правном саобраћају, *примедба аутора*), или да би штета настала и поред указане пажње.¹⁵ Одговорност онога који држи животињу, која је проузроковала штету, постоји и када је животињу надражило неко треће лице или животиња која припада другоме. У овом случају, лице које одговара за насталу штету има право регреса од лица које је допринело (непосредно или посредно) настанку штете.¹⁶ Иако се, према формулацији садржине чл. 56, ст. 1 Законика о облигацијама да извести закључак да је у питању одговорност за штету која за основ има кривицу онога ко животињу држи (исто и: Andrejević, 1969: 71; Salma, 2007: 592),¹⁷ у швајцарској правној литератури претеже мишљење да је посреди ублажена (проста или обична) објективна одговорност која се заснива на повреди дужности брижљивог поступања (Stauffacher, 2012 : 74; Widmer, Wessner, 2000: 280). Такав је став углавном заступљен и у пракси швајцарских судова.¹⁸

Законик о облигацијама Републике Словеније¹⁹ регулише одговорност за штету коју животиња причини, сврставајући је у посебне случајеве одговорности за штету.²⁰ За штету коју опасна животиња причини одговара њен ималац према правилима каузалне одговорности. Одговорност, утемељена на кривици која се претпоставља односи се на штету коју

14 За потребе овог рада употребљен је 220 – Loi fédérale compétant le Code civil Suisse (Livre cinquième: Droit des obligations) из 1911. године, RO 27 321, закључно са изменама и допунама од 30. септембра 2016. године, RO 2017 2077. Преузето 20. априла 2018. године. <http://www.admin.ch/ch/f/rs/c220.html>.

15 Видети: чл. 56, ст. 1 Законика о облигацијама Швајцарске Конфедерације.

16 Видети: чл. 56, ст. 2 Законика о облигацијама Швајцарске Конфедерације.

17 Ђорђевић, такође, сматра да је одговорност за штету коју животиња проузрокује утемељена на кривици, која је по њему објективизирана „јер се установљена претпоставка стварно и тешко може оборити“. Видети: Ђорђевић, 1960: 373.

18 У том правцу, на пример, видети: одлуку Савезног врховног суда Швацарске: BGE 110 II 136. Преузето 20. априла 2018. године. http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F110-II136%3Afr&lang=fr&type=show_document BGE 102 II 232. Преузето 20. априла 2018. године. <http://tech4transparency.com/entscheide/bund/bge/dateien/102-II-232.html>; BGE 104 II 23. Преузето 18. априла 2018. године. <http://www.servat.unibe.ch/dfr/bge/c2104023.html>.

19 Obligacijski zakonik, *Uradni list RS*, št. 97/2007 – uradno prečišćeno besedilo, 64/2016 – odl. US in 20/2018 – OROZ631.

20 Видети: чл. 159, ст. 1 Законика о облигацијама Републике Словеније.

проузрокује домаћа животиња, а која се не сматра опасном животињом. Ималац домаће животиње може се ослободити одговорности, уколико докаже да је предузео потребне мере за чување и надзор те животиње.²¹ Која се животиња сматра опасном, ближе одређење даје Закон о заштити животиња,²² кроз правило да је то свака животиња која угрожава животну средину, својом неконтролисаношћу и показује агресивно понашање према човеку.²³

Закон о обвезним односима Републике Хрватске,²⁴ не садржи решења којима се уређује одговорност за штету коју животиња проузрокује. И поред тога, хрватска теорија²⁵ и судска пракса²⁶ деценијама углавном третирају животиње као опасне ствари на које се, у случају проузроковане штете, примењују правила о објективној одговорности.²⁷ У судској пракси, међутим, има и примера да се одговорност за штету коју животиња проузрокује посматра искључиво кроз призму кривице одговорног лица – власника животиње.²⁸

У Нацрту заједничког референтног оквира европског приватног права²⁹ изван простор дат је одговорности за штету коју животиња проузрокује. Према овом Нацрту, ималац животиње одговара за штету коју животиња причини према правилима објективне одговорности,³⁰ чак и када је

21 Видети: чл. 159, ст. 2 Законика о облигацијама Републике Словеније.

22 *Zakon o zaštiti živali, Uradni list RS*, št. 98/1999, 126/2003, 61/2006, 14/2007 I 23/2013.

23 Видети: чл. 5 Закона о заштити животиња Републике Словеније.

24 *Zakon o obveznim odnosima Republike Hrvatske, Narodne novine*, broj 35/05, 41/08, 125/11 – *Zakon o rokovima ispunjenja novčanih obveza*, 78/15 и 29/18.

25 Видети, примера ради: Vedriš, Klarić, 1983: 419; Vukovac Puvača, 2009: 232.

26 Видети, на пример: одлуку Окружног суда у Загребу, Гж. 1477/84, од 5. јуна 1984. године, *Pregled sudske prakse. Prilog Naše zakonitosti*, бр. 25/1985. 75; одлуку Врховног суда Републике Хрватске, Рев. 2053/85, од 30. јануара 1986. године. *Pregled sudske prakse. Prilog Naše zakonitosti*, бр. 30/1986. 59; одлуку Врховног суда Републике Хрватске, Рев. 859/1994-2, од 10. јануара 1996. године. Преузето 8. јуна 2018. године. <http://sudskapraksa.vsrh.hr>.

27 Видети: чл. 1063–1067 Закона о обвезним односима Републике Хрватске.

28 У том правцу, видети: одлуку Жупанијског суда у Бјеловару, Гж. 359/2009-2, од 17. септембра 2009. године. Преузето 2. јула 2018. године. <http://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?13166>.

29 *Principles, Definitions and Model rules of European Private Law – Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Преузето 2. априла 2018. године. <http://sakig.pl/uploads/upfiles/moot/dcfr.pdf>.

30 Видети: чл. 3: 203 Нацрта заједничког референтног оквира европског приватног права.

напусти, све до тренутка док неко други не постане њен ималац.³¹ Насупрот томе, Начела европског одштетног права,³² одговорност по основу ризика предвиђају само за изузетно опасне активности, не спомињући уопште животиње, нити било коју активност у вези са њима.³³

Сумаран упоредноправни преглед законских решења посвећених грађанској одговорности за штету коју животиња проузрокује несумњиво показује различит приступ нормотвораца у правном креирању овог сегмента одговорности. Наш Преднацрт Грађанског законика очигледно нуди, као решења, две могућности: једна је блиска ономе што је већ садржано у Грађанском законнику Републике Француске и друга, која је идентична ономе што прописује швајцарски законодавац. Које је од ова два решења прихватљивије за наше право? Чини се оправданим прихватање оба решења, као у словеначком праву, у зависности од тога да ли се нека животиња сматра опасном или не. У случају да опасна животиња проузрокује штету, њен држалац одговара на темељу створеног ризика. Када, пак, домаћа животиња, која нема карактеристике опасне животиње, проузрокује штету, тада би њен држалац одговарао по основу „објективизирани“ кривице која се претпоставља. Сматрамо да је овакво раздвајање одговорности правичније јер, с једне стране, максимално штити оштећеног у случају да штету проузрокује опасна домаћа животиња, омогућавајући му да у брзом и економичном поступку оствари надокнаду штете, а с друге стране, респектује пажљиво понашање држаоца домаће животиње која је проузроковала штету, а притом нема обележја опасне животиње (слично и: Salma, 2007: 576–577). „Јединствени системи ометају савремени правни развој: потребна је нека диференцијација“ (Julesz, 2016).

3. Јесу ли животиње опасне ствари?

Одговорност за штету коју животиња проузрокује неминовно намеће одговоре на следећа питања: јесу ли животиње, у погледу правне природе, ствари и ако јесу, да ли су оне, као такве, извори повећане опасности (тзв. опасне ствари) које могу проузроковати штету?

Последњих деценија, захваљујући многобројним истраживањима која су научно потврдила велику сличност између животиња и људи у

31 Видети: чл. 3: 208 Нацрта заједничког референтног оквира европског приватног права.

32 *Principles of European Tort Law*. Преузето 2. априла 2018. године. <http://civil.udg.edu/php/biblioteca/items/283/PETL.pdf>.

33 О Нацрту заједничког референтног оквира европског приватног права и Начелима европског одштетног права, опширније видети код: Bukovac Puvача, 2009: 237–240.

погледу генетског материјала, интелигенције и емотивног живота, али и ангажовању многобројних организација за заштиту животиња, дешавају се промене у правном третману животиња. Велики корак на том пољу учињен је усвајањем закона о добробити животиња у свим европским државама. Поједини модерни закони о добробити животиња третирају их субићима човека која заслужују заштиту због њих самих и њихове вредности, а не посредно ради непосредне заштите људи.³⁴ Такође, и велике европске грађанске кодификације, својим новелама у погледу правног статуса животиња мењају курс деловања, правилом да животиње нису ствари, већ осетљива бића, те да за њих важе прописи који се односе на ова имовинска добра, осим ако нису искључени другим прописима.³⁵

У односу на осавремењене грађанскоправне регуле Француске, Аустрије, Немачке и Швајцарске које имају квалитативно другачији приступ у нормирању статуса животиња, важеће домаће законодавство се деценијама на ту тему децидирано не изјашњава. У теорији и у судској пракси животиње се, као по аутоматизму, и даље третирају као ствари, уз битна ограничења права својине над њима, одредбама Закона о добробити животиња који прописује читав спектар дужности за власнике, али и за друге људе у погледу заштите животиња.³⁶

Оно што је за нас посебно значајно јесте да ни Преднацрт Грађанског законика Републике Србије не одступа од третирања животиња као ствари. Наиме, из дефиниције покретних ствари,³⁷ могло би се закључити да се животиње уврштавају у ову категорију имовинских добара („покретне ствари су оне ствари које се могу саме кретати ...“). Нашу тврдњу додатно поткрепљује део, садржан у овом будућем правном извору, који регулише одговорност за опасне ствари или опасне делатности, и у оквиру њега, како је већ речено, посебно нормира одговорност за штету од животиња.

34 Видети нарочито: пар. 1 Закона о заштити животиња Републике Аустрије (Tierschutzgesetz, из 2004. године, BGBl. I, Nr. 118/2004, закључно са изменама и допунама, од 14. јуна 2018. године, BGBl. I Nr. 37/2018., Преузето 30. јуна 2018. године. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassungundesnormer&Gesetzesnummer=20003541> и пар. 1 Закона о заштити животиња Републике Немачке (Tierschutzgesetz, из 1972. године, у верзији објављеној 2006. године, BGBl. I S. 1206, 1313, закључно са изменама и допунама, од 29. марта 2017. године, BGBl. I S. 626. Преузето 5. априла 2018. године. <http://www.gesetze-im-internet.de/tierschg/BjNR012770972.html>.

35 Видети, на пример: чл. 515-14 Грађанског законика Републике Француске; пар. 285а Грађанског законика Републике Аустрије; пар. 90а Грађанског законика Републике Немачке и пар. 641а Грађанског законика Швајцарске Конфедерације.

36 Видети нарочито чл. 6 Закона о добробити животиња Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 41/2009.

37 Видети: чл. 141 Предацрта грађанског законика Републике Србије.

На први поглед, овако срочена правила о одговорности за штету коју животиња проузрокује у Преднацрту Грађанског законика не уважавају у довољној мери прописе којима се штити добробит животиња. Наиме, Преднацрт говори о животињама као стварима, а Закон о добробити животиња животиње дефинише као кичмењаке који, слично као и људи, могу да осете бол, патњу, страх и стрес.³⁸ То нам даје за право да тврдимо да је, ипак, имало више оправдања унети у овај будући правни извор решење о статусу животиња које садрже новелиране грађанске кодификације Француске, Аустрије, Немаче и Швајцарске.³⁹

Такође, правило да се све домаће животиње сматрају опасним стварима није у сагласју са прописима о добробити животиња, будући да, једино, Правилник о начину држања паса који могу представљати опасност за околину,⁴⁰ донет на основу Закона о добробити животиња Републике Србије,⁴¹ јасно прави разлику на опасне псе и они који то нису.⁴² У погледу других домаћих животиња, прописи о добробити животиња не праве поделе на опасне животиње и оне које то нису („безопасне“), што даје повода за тврдњу да је опасност настанка штете коју животиње проузрокују, изузев опасних паса, у границама друштвено прихватљивог ризика настанка штете (Вуковас Ривача, 2009: 230), будући да оне у нормалним околностима, уз одговарајући смештај, уобичајен надзор и коришћење нису извор повећане опасности,⁴³ на чему се изричито инсистира приликом

38 Видети: чл. 5, ст. 1, тач. 13 Закона о добробити животиња Републике Србије.

39 О правном статусу животиња опширно видети: Стојановић, 2017: 33–51.

40 *Службеник гласник РС*, бр. 65/2010.

41 Сагласно садржини чл. 53, ст. 3 Закона о добробити животиња Републике Србије.

42 У том контексту, Правилник о начину држања паса који могу представљати опасност за околину предвиђа да се псом опасним по околину сматра: пас који је, без очигледног повода, напао човека и усмртио га или му нанео телесне повреде; затим, пас који је, без очигледног повода, напао другог пса и усмртио га или му нанео тешке телесне повреде; потом, пас који је узгајан, односно дресиран за борбе паса или нађен у организованој борби са другим псом; пас који је узгајан као телесни чувар или чувар имовине; као и пси, расе пит бул теријер или мешанци исте расе који притом не потичу из контролисаног узгоја, укључујући и псе, расе: бул теријер, стафорд теријер, амерички стафорд теријер и мини бул теријер или мешанци тих раса. Видети: чл. 2 овог Правилника.

43 Да све на планети Земљи може бити извор опасности (не и повећане опасности, *примедба аутора*), потврђује и пример из француске судске праксе. Наиме, у једном случају хипермаркет је проглашен одговорним за штету причињену оштећеном који се оклизнуо на листу салате, пао и повредио се. О том случају је, својевремено, и француска дневна штампа писала. Видети: *Carrefour condamné pour une feuille de salade glissante*. Преузето 14. маја 2018. године. <http://www.leparisien.fr/faits-divers/carrefour-condamne-21-12-2010-1199481.php>.

класификовања одређене ствари опасном (Šeparović, 1987: 1002; Vukovac Pivača, 2009: 231). На тим позицијама је судска пракса у појединим случајевима.⁴⁴

Предмет наше пажње јесте одговорност за штету коју домаћа животиња може проузроковати. Ближе одређење правно-техничког израза „домаћа“ животиња даје Закон о добробити животиња Републике Србије, правилом да је то свака јединка из животињског света коју је човек одомаћио и чији је опстанак директно условљен његовом бригом.⁴⁵ Са њима би требало, барем када се ради о одговорности за штету, да буду изједначене дивље животиње о којима човек брине – дивље животиње у заточеништву (на пример, у зоолошким вртovima, циркусима, прихватилиштима за дивље животиње) и ројеви пчела⁴⁶ (Stauffacher, 2012: 75–76).

4. Субјекти који одговарају за штету коју животиња причини

Преднацрт Грађанског законика Републике Србије, по угледу на решење садржано у Грађанском закоником Републике Француске,⁴⁷ као субјекта који одговара за штету коју животиња прозрокује наводи њеног сопственика, независно од тога да ли се животиња, у време проузроковања штете, налазила код њега или је залутала или је, пак, одбегла.⁴⁸ Одговорност сопственика животиње која је проузроковала штету протеже се и на случај штете причињене лицу које је добровољно покушало да је ухвати или задржи.⁴⁹ У алтернативи овог решења, међутим, уместо термина „сопственик“, употребљава се, као и у швајцарском праву,⁵⁰ синтагма „лице које је држи“. Који од понуђених предлога је прихватљивији и има више оправдања. Одговор на постављено питање треба, у првом реду, тражити

44 Тако, Врховни суд Хрватске у једном случају сматра да „kriterij za ocjenjivanje stupnja opasnosti koju krava predstavlja za okolinu treba dakle biti njeno uobičajeno normalno ponašanje u određenoj situaciji, a po tom kriteriju krava zaista nije opasna stvar. Prema tome, o tuženikovoј odštetnoj odgovornosti treba odlučivati primjenom odredaba ZOO o odgovornosti po osnovu krivnje (čl. 154. st. 1. te čl. 158 i sl.), a ne onih o odgovornosti za štetu od opasne stvari“. Видети: одлуку Врховног суда Републике Хрватске, Рев. 849/83, од 3. новембра 1983. године. Наведено према: Šeparović, 1987: 1002.

45 Видети: чл. 5, ст. 1, тач. 9 Закона о добробити животиња Републике Србије.

46 Према одредбама Грађанског законика Краљевине Србије, пчеле се сматрају домаћим животињама за све време док су кошницама и 24 часа пошто изађу из кошница. Видети: пар. 240 Грађанског законика Краљевине Србије.

47 Видети: чл. 1243 Грађанског законика Републике Француске.

48 Видети: чл. 323, ст. 1 Преднацрта Грађанског законика Републике Србије.

49 Видети: чл. 323, ст. 2 Преднацрта Грађанског законика Републике Србије.

50 Видети: чл. 56 Законика о облигацијама Швајцарске Конфедерације.

у значењу израза „сопственик“ (власник) и „држалац“ животиње. Ближе одређење за ове појмове даје Закон о добробити животиња Републике Србије. Тако се под власником подразумева правно или физичко лице, односно предузетник који има право да држи животињу, да је чува, узгаја, користи репродукује, превози и отуђује, а притом је одговорно за живот животиње и заштиту њеног здравља, као и добробити.⁵¹ Држалац животиње се у погледу овлашћења одређује готово идентично као и власник (изузев могућности да отуђи животињу), али је он ослобођен одговорности за живот животиње, као и за заштиту њеног здравља и добробити.⁵²

Са аспекта одговорности за штету коју животиња проузрокује битно је ко стварно има власт над животињом у тренутку настанка штете (слично и: Widmer, Wessner, 2000: 280–281), „ко врши ефективну контролу над животињом и ко је у стању да јој пружи одговарајућу пажњу“.^{53 54} Будући да сопственик животиње не мора у исто време да буде и лице које је чува, користи или надзире,⁵⁵ а да власништво редовно подразумева и држање животиње, следи да је прихватљивије решење о употреби израза „држалац“ животиње. У прилогу нашој констатацији иде и садржина чл. 324 Преднацрта Грађанског законика Републике Србије која нормира одговорност лица – професионалаца којима је животиња поверена на чување или старање (на пример, ветеринар, пансион за животиње). *Argumentum a contrario* следи да ако је животиња поверена на чување или старање неком ко се, у виду занимања или делатности, професионално не бави тиме, ко од те активности нема користи, онда је он помоћник

51 Видети: чл. 5, ст. 1, тач. 3 Закона о добробити животиња Републике Србије.

52 Видети: чл. 5, ст. 1, тач. 10 Закона о добробити животиња Републике Србије.

53 Видети: одлуку Савезног врховног суда Швацарске: BGE 110 II 136. Преузето 20. априла 2018. године. http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F110-II136%3Afr&lang=fr&type=show_document.

54 Свезни врховни суд Швајцарске је у случају BGE 104 II 23, утврдио да је за штету коју је коњ Глобус проузроковао, уместо власника, одговорно лице које га је изнајмило ради јахања. Према ставу суда, одговорност закупца коња утемељена је на „блискости са животињом“, због чега је он био „у реалном положају да господари њом и према околностима покаже потребну пажњу“, у време када је штета причињена. Видети: BGE 104 II 23. Преузето 18. априла 2018. године. <http://www.servat.unibe.ch/dfr/bge/c2104023.html>.

55 У француској судској пракси заузет је став да се сматра чуваром понија и да одговара за штету коју је он проузроковао, власница земљишта на коме је пони привремено боравио са њеном дозволом. Видети: Cour d'appel de Nancy – Chambre civile 1 – 6/9/2004. Преузето 20. априла 2018. године. <http://chevaletdroit.com/category/24-responsabilite-civile-du-proprieetaire-ou-garden/2>.

држаоца животиње (супружник држаоца и сл.)⁵⁶ и за учињену штету и даље одговара држалац^{57 58} (опширније код: Stauffacher, 2012: 75). Сличан став, у погледу субјекта који одговара за штету коју животиња проузрокује, заузимају и француски судови у ситуацији када је пријатељ сопственика пса добровољно преузео обавезу да га прошета,⁵⁹ или да га понесе, у одсуству власника,⁶⁰ или да га храни неколико дана у кући сопственика,⁶¹ док пребацује терет одговорности са власника на комшију који је неколико дана преузео добровољно бригу о животињи у својој кући, са аргументацијом да се подразумева да је на чувара пренета моћ усмеравања, контроле и употребе (*direction, controle et usage*) и да је он као чувар то прихватио.⁶²

Од правила да је за одговорност за штету коју животиња проузрокује релевантна фактичка власт над животињом, а не правна власт, Преднацрт Грађанског законика Републике Србије прописује изузетак у случају да власник животиње, предајући животињу другоме на чување, негу или коришћење није му обратио пажњу да животиња има одређену ману. Једино тада, а као последица несавесног поступања, за насталу штету коју је животиња проузроковала, одговара сам власник.⁶³ Чини се да истоветном решењу има места и у ситуацији да је држалац животиње трећем лицу дао упутство у погледу чувања животиње,⁶⁴ а испостави се да су те „смернице“ бескорисне (тако и: Недељковић, 1959: 46).

56 У швајцарској правној литератури, слично, има залагања да се у предстојећој реформи облигационоправних прописа о одговорности треба руководити ревалоризацијом критеријума који се тиче користи, у односу на критерију који се односи на господарење над животињом. Опширније: Widmer, Wessner, 2000: 284.

57 У том правцу гласи и одлука Савезног врховног суда Швајцарске, BGE 110 II 136. Преузето 20. априла 2018. године. http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F110-II136%3Afr&lang=fr&type=show_document.

58 Андрејевић, пак, тврди да би тада ово лице могло да одговара по основу кривице, а не створеног ризика. Видети: Andrejević, 1967: 113.

59 Видети: Cour d'appel de Dijon, 16 février 1989. Преузето 10. априла 2018. године. <http://responsabilite-civile-chien.com/transfert-de-garde-chien/>

60 Видети: Cour d'appel de Paris, 13 décembre 1989. Преузето 10. априла 2018. године. <http://responsabilite-civile-chien.com/transfert-de-garde-chien/>

61 Видети: Cour d'appel de Caen, 30 juillet 1996. Преузето 10. априла 2018. године. <http://responsabilite-civile-chien.com/transfert-de-garde-chien/>

62 Видети: Cour d'appel de Versailles (N° de RG: 1996-048), 13 février 1998. Преузето 10. априла 2018. године. <https://www.legifrance.gouv.fr>.

63 Видети: чл. 324, ст. 2 Преднацрта Грађанског законика Републике Србије.

64 Тако, према Закону о добробити животиња Републике Србије постоји дужност власника, односно држаоца кућних љубимаца који се бави њиховом репродукцијом

5. Услови одговорности за штету коју животиња проузрокује

Грађанска одговорност за штету коју животиња проузрокује подразумева испуњење одређених услова. У опште услове уврштавамо: штету и узрочну везу између настале штете и понашања животиње. У посебне услове убрајамо: присуство домаће животиње, њено инстинктивно понашање и, у случају да се у српском праву прихвате два основа одговорности, одсуство брижљивог поступања сопственика, односно држаоца животиње (слично видети и код: Stauffacher, 2012: 75–77). Преднацрт Грађанског законика Републике Србије, а ни важећи облигационо правни прописи, као услов одговорности за штету коју животиња проузрокује, изричито не захтевају противправност, али се она претпоставља, будући да се понашањем животиње „крше забране или заповести што проистичу из правних норми“ (Radišić, 1988: 220).

5.1. Штета

Животиња својим поступцима може проузроковати како материјалну, тако и нематеријалну штету.

Под материјалном штетом подразумева се умањење нечије имовине (обична штета) или спречавање њеног увећања (измакла добит). Нематеријална штета се односи на наношење физичког или душевног бола или проузроковање стања страха.⁶⁵

5.2. Узрочна веза

Преднацрт Грађанског законика Републике Србије, будући да животињу сматра опасном ствари, за њу прописује претпоставку узрочности, што даље значи да се претпоставља да је животиња проузроковала штету, ако је учествовала у њој, осим ако њен држалац не успе да докаже да она није узрок штете.⁶⁶

Између причињене штете и активности животиње, дакле, мора да постоји узрочна веза. Теорија и судска пракса инсистирају како на природном, тако и на адекватно узрочном односу између понашања животиње и проузроковања штете. Постојање природне узрочне везе треба да покаже да ли би штета наступила и да се случај са животињом није догодио. „Сваки

у комерцијалне сврхе да, приликом продаје или уступања кућног љубимца, преда писано упутство о условима и начину његовог држања. Видети: чл. 56, ст. 1 овог законског текста.

65 Видети: чл. 155 Закона о облигационим односима Републике Србије.

66 Видети: чл. 317 Преднацрта Грађанског законика Републике Србије.

догађај је природно узрочан уколико се не може занемарити, а да тиме не изостане и сам резултат (Ђурђевић, 2008: 384).

Адекватно узрочна веза треба да потврди који је од више узрока одлучујући за настанак штете, полазећи од онога што се редовно догађа (Andrejević, 1969: 100). Према ставу Савезног врховног суда Швајцарске Конфедерације, понашање животиње може се сматрати адекватним узроком настанка штете, уколико је према уобичајеном току ствари и општем животном искуству, подобно да доведе до резултата који је наступио.^{67 68}

Према швајцарском Законику о облигацијама, одговорност држаоца животње за штету коју она проузрокује, подразумева не само каузалну везу између понашања животиње и штете, већ и узрочни однос између одсуства брижљивог поступања држаоца и настале штете. Први наведени узрочни однос оштећени мора да докаже, а друга каузална веза се претпоставља (опширније: Widmer, Wessner, 2000: 281–282). Ова врста каузалитета би за наше право била релевантна, ако се прихвати правило о „објективизираној“ субјективној одговорности за штету коју домаћа животиња која није опасна причини.

5.3. Понашање животиње

Домаћа животиња мора да има активну улогу у проузроковању штете (Stauffacher, 2012: 76; Widmer, Wessner, 2000: 284)⁶⁹ Та активност се редовно рефлектује кроз покрете животиње. При томе, за настанак штете није неопходан физички контакт између оштећеног и животиње (на пример, услед лајања пса, човек од страха изгуби равнотежу и падне са бицикле).

Штету узрокује искључиво понашање које је својствено и типично за одређену животињску врсту (примера ради, ујед паса, гребање мачке, ритање коња) и које је последица њених нагона, те је стога спонтано, инстинктивно и неочекивано. „Животиња која се понаша нормално

67 Видети: BGE 123 III 110ff. Преузето 20. априла 2018. године. http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F123-III-110%3Ade&lang=de&type=show_document.

68 Савезни врховни суд Швајцарске је, процењујући узрочну везу између напада пса и штете, закључио да је такво понашање пса, према уобичајеном току ствари и општем животном искуству, могло да изазове страх од животиње, његово бекство и пад у јаму силоса, а тиме и телесну повреду. Видети случај: BGE 102 II 232. Преузето 20. априла 2018. године. <http://tech4transparency.com/entscheide/bund/bge/dateien/102-II-232.html>.

69 У правној литератури има схватања да и пасивно стање животиње може бити узрок штете, будући да њему претходи нека активност животиње (Andrejević, 1969: 96–97).

(уобичајено, *примедба аутора*) не испуњава овај услов“ (Stauffacher, 2012: 76).⁷⁰

Да ли се узроком штете сматра инстинктивна реакција животиње, проузрокована понашањем трећег лица или понашањем животиње која припада другом лицу? Преднацрт Грађанског законика Републике Србије о томе ништа изричито не каже, насупрот швајцарском Законику о облигацијама. Наиме, швајцарски законодавац и за такву ситуацију предвиђа одговорност држаоца животиње која је прозороковала штету, с могућношћу да се он регресира за исплаћену надокнаду штете од правог починиоца штете.^{71 72} Држалац животиње, међутим, неће одговарати за проузроковану штету ако је његова болесна животиња заразила људе или друге животиње, или у случају да је животиња инструмент у рукама другог човека, као и у ситуацији да су спољне силе деловале на њено нагонско понашање (Stauffacher, 2012: 76). У ситуацији да је држалац животиње, у тренутку несреће, њом управљао или је рђаво водио или је малтретирао, онда проузроковач штете није непосредно животиња, већ човек и његово понашање (Andrejević, 1969: 98 и тамо наведена литература).

5.4. Објективизирана кривица

Као што је већ речено, у случају да се одредимо за субјективну одговорност држаоца животиње, када штету проузрокује домаћа животиња која није опасна, потребно је да он прекрши обавезу брижљивог поступања, тј. да животињу није чувао и надгледао уз сву потребну пажњу које налажу околности конкретнoг случаја или да, упркос бризи, настанак штете није могао да спречи. Дакле, овде се захтева појачана пажња „предузимање свих објективних и неопходних мера, нужних у датим приликама“ (Stauffacher, 2012: 76–77),⁷³ а не понашање у складу са одређеним обичајима,⁷⁴

70 Супротно мишљење заступа Андрејевић са тврдњом да се поступци животиње не могу процењивати као када је реч о људима. Видети: Andrejević, 1969: 97.

71 Видети: чл. 56, ст. 2 Законика о облигацијама Швајцарске Конфедерације.

72 О томе опширније видети код: Widmer, Wessner, 2000 : 284–285.

73 Тако, Савезни врховни суд Швајцарске сматра да у случају напада пса на оштећеног, држалац животиње није предузео све потребне мере, будући да се пас налазио на дугом ланцу, да није било обавештења о забрани проласка, нити ограда или знакова који обележавају границе између дела имања, доступног гостима кафића и дела резервисаног за фармера и његове раднике, као ни јасно видљивог знака да се у близини налази опасан пас. Видети случај наведен у претходној напомени.

74 У том правцу видети и одлуку швајцарског Савезног врховног суда Швајцарске: BGE 102 II 232. Преузето 20. априла 2018. године. <http://tech4transparency.com/entscheide/bund/bge/dateien/102-II-232.html>.

које претпоставља пропусте у надзору животиње или недовољно чување животиње (Недељковић, 1959: 47). Отуда, потребан је јак доказ да су се стекли услови за ослобођење од одговорности.^{75 76}

6. Право задржавања (*ius retentionis*)

Преднацрт Грађанског законика, по угледу на Скицу за Законик о облигацијама и уговорима, нормира право држаоца земљишта⁷⁷ да ухвати и задржи туђу животињу која му је причинила штету, са циљем обезбеђења надокнаде штете.⁷⁸ Истовремено, дужност је држаоца земљишта да, без одлагања, онога ко се стара о животињи обавести о насталој штети и о задржавању животиње, а уколико се не зна чија је животиња, онда се о томе обавештава орган јединице локалне самоуправе.⁷⁹ Уколико се не обавести држалац животиње о проузрокованој штети, то може бити повод за плаћање обштећења (Landman, 1975: 136).

Преднацрт Грађанског законика Републике Србије, за разлику од швајцарског Законика о облигацијама и Грађанског законика Краљевине Србије, не предвиђа могућност усмрћења животиње од стране власника непокретности⁸⁰ (или његовог помоћника) на којој је штета наступила, уколико је то оправдано у датим околностима, према швајцарским

75 У том смислу говоре: ATF 41 II 242; ATF 58 II 377, ATF 67 II 28С, BGE 102 II 232. Преузето 20. априла 2018. године. <http://tech4transparency.com/entscheide/bund/bge/dateien/102-II-232.html>.

76 У случају пса далматинца Мирита, Савезни врховни суд Швајцарске је закључио да држалац пса, односно његова супруга као помоћник, нису пружили неопходне мере да пас не побегне из куће, напусти двориште и изађе на пут, удари га аутомобил и смртно страда, а возач аутомобила задобије озбиљне повреде. Видети: BGE 110 II 136. Преузето 20. априла 2018. године. http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F110-II-136%3Afr&lang=fr&type=show_document.

77 С правом је примећено у правној литератури да употреба термина „држалац земљишта“ није потпуно адекватан, будући да животиња може проузроковати штету и на другој непокретности (кући или стану). Опширније о томе видети код: Антић, 2008: 493.

78 Упоредити: чл. 325, ст. 1 Преднацрта Грађанског законика Републике Србије са чл. 144, ст. 1 Скице за Законик о облигацијама и уговорима.

79 Видети: чл. 325, ст. 2 Преднацрта Грађанског законика Републике Србије и чл. 144, ст. 2 Скице за Законик о облигацијама и уговорима.

80 У правној литератури има мишљења да ово право треба проширити на сва лица која „стварно господаре“ непокретношћу, укључујући и закупца. Видети: Widmer, Wessner, 2000: 285..

прописима,⁸¹ односно у случају нужде, према прописима Краљевине Србије.⁸²

Наведена правила у швајцарском праву имају примену, уколико је животиња у власништву трећег лица. Ако се не зна ко је сопственик животиње, држалац непокретности има право да животињу само истера са своје непокретности (Widmer, Wessner, 2000: 285). Грађански законик Краљевине Србије, пак, независно од тога чија је животиња, прописује право сопственика непокретности на којој је штета проузрокована да, осим задржавања животиње, њу силом истера или одбије.⁸³

Реализацијом права задржавања у исто време се избегава значајнија штета коју би одбегла или залутала туђа животиња могла да проузрокује, и не мање битно, обезбеђују се потребни докази о узрочној вези између настале штете и животиње која ју је проузроковала (Widmer, Wessner, 2000: 286–287).

Преднацрт Грађанског законика Републике Србије не прописује, као Грађански законик Краљевине Србије, у ком је року држалац животиње дужан да надокнади штету. Чини се да релативно кратак период (осам дана од настале штете), предвиђен српским Грађанским закоником, може спречити делотворну примену овог прописа.⁸⁴

7. Ослобођење од одговорности за штету коју домаћа животиња проузрокује

И поред прузроковања штете од стране домаће животиње, њен држалац може бити ослобођен одговорности у случајевима прописаним Преднацртом Грађанског законика Републике Србије. Наиме, држалац животиње за коју оштећени тврди да је проузроковала штету може се ослободити одговорности, уколико докаже одуство узрочне везе између наступеле штете и активне улоге његове животиње.⁸⁵

Редовно, долази до ослобођења од одговорности за проузроковану штету услед више силе. Додуше, Преднацрт Грађанског законика Републике Србије, као ни важећи Закон о облигационим односима, не употребљава овај правно-технички израз, али се из формулације да је узрок настанка

81 Видети: чл. 57 швајцарског Законика о облигацијама.

82 Видети: пар. 816 Грађанског законика Краљевине Србије.

83 Видети: пар. 816 Грађанског законика Краљевине Србије.

84 Видети: пар. 817 Грађанског законика Краљевине Србије.

85 Видети: чл. 317 Преднацрта Грађанског законика Републике Србије.

штете спољни, тј. налази се изван животиње (на пример, удар грома), а да се притом његове последице нису могле предвидети, спречити или избећи,⁸⁶ може закључити да је заправо о томе реч.

Држалац животиње, такође, се може ослободити одговорности за проузроковану штету, уколико докаже да је она заправо последица кривице оштећеног или неког трећег лица, а да притом њу није могао предвидети или њено дејство избећи или отклонити.⁸⁷ Дакле, као и у случају више силе, захтева се не само кривица оштећеног или трећег лица, већ и да је за држаоца животиње штета била непредвидва и неотклоњива.⁸⁸ Отуда, по схватању Касационог суда Републике Француске, то што је оштећена ушла на приватни посед, без дозволе, и поред упозорења да се у дворишту налази опасан пас (немачки овчар), нису биле околности које би ослободиле држаоца пса одговорности, будући да је штету могао предвидети и последице могао отклонити.⁸⁹

Уколико би се као решење за штету коју проузрокује домаћа животиња, која није опасна по околину, прихватила одговорност по основу „објективизиране“ кривице, следи, да када држалац животиње пружи потребне доказе да је њу чувао и надгледао уз сву потребну пажњу, сходно околностима конкретног случаја и да, упркос бризи, настанак штете није могао да спречи, он може бити ослобођен одговорности (деталније: Staffacher, 2012: 76).

8. Одговорност за штету коју напуштена животиња проузрокује

Како је већ речено, Преднацрт Грађанског законика Републике Србије предвиђа као могуће решење одговорност сопственика животиње за штету коју она проузрокује, независно од тога да ли је у време причињене штете животиња била код њега или је побегла или залутала.⁹⁰

86 Видети: чл. 318, ст. 1 Преднацрта Грађанског законика Републике Србије.

87 Видети: чл. 318, ст. 2 Преднацрта Грађанског законика Републике Србије.

88 Тако је, Касациони суд Републике Француске, због злонамерног поступања трећег лица, које је током ноћи пустило из боксова и штале коње, услед чега је један од коња изашао на аутопут и проузроковао саобраћајну несрећу у којој је возач аутомобила страдао, ослободио одговорности власника коња. Видети: Cour de cassation, 1 octobre 1997 (N° de pourvoi: 95-83471). Преузето 20. априла 2018. године. <https://www.legifrance.gouv.fr>.

89 Видети: Cour de cassation, 27 mars 2014 (N° de pourvoi: 13-15528). Преузето 20. априла 2018. године. <https://www.legifrance.gouv.fr>.

90 Видети: чл. 323, ст. 1 Преднацрта Грађанског законика Републике Србије.

Примена ове одредбе у пракси неће бити проблем, под претпоставком да се зна ко је сопственик напуштене животиње. И поред законске дужности, прописане Законом о ветеринарству Републике Србије, да пси, мачке и друге домаће животиње морају бити на адекватан начин обележени и регистровани,⁹¹ у реалности је то знатно другачије. Сведоци смо готово свакодневне појаве да се велики број необележених паса и мачака, који су некада имали власника, сада налази на улици⁹² и као такав има, према Закону о добробити животиња Републике Србије, статус напуштене животиње.⁹³ Отуда се, као неминовно, намеће питање ко сноси одговорност, уколико напуштена животиња проузрокује штету и о којој врсти одговорности је реч?

Будући да се под окриље комуналних услуга, за чије је квалитетно и ефикасно вршење одговорна јединица локалне самоуправе,⁹⁴ подводи и делатност зоохигијене, која, поред осталог, обухвата контролу и смањење популације напуштених паса и мачака, као и хватање, збрињавање и ветеринарску заштиту напуштених и изгубљених животиња,⁹⁵ следи да је за штету коју напуштена животиња проузрокује одговорна јединица локалне самоуправе. Како је свака јединица локалне самоуправе дужна, на основу Закона о ветеринарству Републике Србије, да организује зоохигијенску службу за обављање послова прикупљања и збрињавања напуштених животиња у прихватилиштима за животиње,⁹⁶ закључак је да, уколико напуштена животиња проузрокује штету, одговарају солидарно јединица локалне самоуправе и јавно комунално предузеће које обавља делатност зоохигијене,⁹⁷ под претпоставком да без оправданог разлога обустави или нередовно врши своју делатност.⁹⁸

Преднацрт Грађанског законика Републике Србије, у погледу одговорности за штету која наступи у вези обављања послова од општег интерес не одступа од Закона о облигационим односима, сврставајући ову

91 Видети: чл. 6, ст. 1, тач. 7 Закона о ветеринарству Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 91/2005, 30/2010 и 93/2012.

92 „Црна“ статистика каже да је 70% напуштених паса некада имало власнике. Податак наведен код: Vukmirović, 2013.

93 Видети: чл. 5, ст. 1, тач. 22 Закона о добробити животиња Републике Србије.

94 На основу чл. 6, ст. 1 Закона о локалној самоуправи Републике Србије.

95 Видети: чл. 3, ст. 1, тач. 14 Закона о комуналним делатностима Републике Србије.

96 Видети: чл. 46, ст. 1, тач. 1 Закона о ветеринарству Републике Србије.

97 У том правцу, видети и: пресуду Апелационог суда у Београду, Гж. 1900/2014, од 22. маја 2014. године; решење Вишег суда у Пожаревцу, Гж. 1561/2015(2014), од 9. децембра 2015. године, *ParagrafLex-ова база прописа и судске праксе*.

98 Видети: чл. 184 Закона о облигационим односима Републике Србије.

одговорност у посебне случајеве одговорности, не опредељујући притом основ одговорности. И судови, поступајући у оваквим случајевима, у образложењима својих пресуда ретко дају појашњење о којој одговорности је реч.⁹⁹

Ако пођемо од тога да јавно-комунално предузеће које обавља делатност зоохигијене, као и јединица локалне самоуправе, није и сопственик или држалац животиње и да та делатности не спада у ред опасних делатности, следи да нема места за тврдњу да се ради о одговорности по основу ризика.¹⁰⁰

Чињеница је да објективна одговорност за проузроковану штету олакшава пут оштећеном да је надокнади. Није, међутим, занемарљиво да се у, у циљу „стицања брзе зараде“, лажирају уједи напуштених паса или се сва „кривица“ у проузроковању штете свали на животињу са позивом на њену агресивност. Спроведена истраживања стручњака ветеринарске струке, пак, показују да напуштени пси ретко када први нападају, већ да инстинктивно реагују, због директне угрожености или услед страха и стреса, изазваног, редовно, од стране човека или власничке животиње (Terzin, Penezić, 2013). „Захваљујући“ човеку који је ту исту животињу оставио на улици, она мења своје понашање и психу. Чак и када напуштена животиња испољава агресивност¹⁰¹ и напада да би се одбранила, те повреде у највећем броју случајева не угрожавају живот људи (Terzin, Penezić, 2013).

Наведени аргументи дају нам за право да тврдимо да одговорност по основу створеног ризика за штету коју напуштена животиња проузрокује нема много оправдања и да је прихватљивије решење, како би се смањио велики број захтева за надокнаду штете (што основаних, што неоснованих),¹⁰² предвидети одговорност по основу кривице која се релативно претпоставља. Овакво решење има смисла и оправдања,

99 У том погледу видети: пресуду Апелационог суда у Београду, Гж. 1900/2014, од 22. маја 2014. године, који се изјашњава у прилог објективне одговорности. Извор: *ParagrafLex*-ова база прописа и судске праксе.

100 Слична аргументација већ постоји у судској пракси. У том правцу видети: одлуку Жупанијског суда у Бјеловару, Гж-359/2009-2, од 17. септембра 2009. године. Преузето 2. јула 2018. године. <http://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?13166>.

101 О врстама агресивности код животиња, видети опширније код: Miklosi, 2009.

102 Поражавајуће, узнемирујуће, али и у најмању руку чудно делују подаци да су јединице локалне самоуправе у Републици Србији за последњих шест година потрошиле, на име одштете због уједа напуштених паса, за 77.500 грађана, најмање 25 милиона евра, иако је на улицама све мање паса, а све их више у прихватилиштима. Видети: *Ko зарађује од уједа паса lutilica?* Преузето 14. августа 2018. године. <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/124/drustvo/3026831/>; *Sve je više pasa lutilica – slučajnost ili*

уколико се спроведе систематско обележавање и регистрација свих паса и мачака, и предвиде одговарајуће казне за власнике који то не поштују, као и ако се пропишу строжије казне од, постојећих, за напуштање животиња које сада не делују ни превентивно, а ни репресивно.¹⁰³

9. Закључна разматрања

Преднацрт Грађанског законика Републике Србије, у односу на Закон о облигационим односима, садржи одредбе о одговорности за штету коју домаћа животиња проузрокује, што се сматра квалитативним помаком. Дискутабилно је, међутим, да ли је поменути одредбама место у окриљу одговорности за опасне ствари или би оне требало, као засебна целина, да се нађу међу посебне случајеве одговорности за штету. Ово утолико пре што животиње нису ствари, већ према одредбама Закона о добробити животиња Републике Србије, кичмењаци који, слично као и људи, могу да осете бол, патњу, страх и стрес, и што све домаће животиње немају својство опасних животиња.

У зависности од тога да ли штету проузрокује опасна или „безопасна“ животиња требало би да се изврши диференцијација у погледу одговорности за штету које оне проузрокују. У случају да штету причини опасна домаћа животиња, има места примени одговорности на основу ризика, а у ситуацији да штету проузрокује домаћа животиња која није опасна, прихватљиво је решење о одговорности по основу кривице, која је конципирана на објективним показатељима. Отуда, има места у будућем Грађанском закоником Републике Србије за оба решења у погледу одговорности, како предлаже Преднацрт. Чини се да би се оваквим решењем, с једне стране, максимално заштитили интереси оштећених лица, а с друге стране, била би уважена чињеница брижљивог поступања држаоца према домаћој „безопасној“ животињи која је проузроковала штету. У погледу штете коју напуштена домаћа животиња причини, а у циљу самањења броја одштетних захтева који су често неосновани, има места за примену субјективне одговорности јединице локалне самоуправе и јавно-комуналног предузећа које обавља делатност заоохиџијене.

novi „biznis“. Преузето 14. августа 2018. године. <http://rs.n1info.com/a405831/Vesti/Sve-vise-ujeda-pasa-lutalica-slucajnost-ili-novi-biznis.html>.

103 Према Закону о добробити животиња Републике Србије, напуштање животиње сматра се прекршајем за који је забрањена новчана казна за физичко лице у распону од 5.000 до 50.000 динара. Видети: чл. 85, ст. 1, у вези са чл. 7, ст. 1, тач. 2 овог законског текста.

Литература/References

- Andrejević, M. (1969). *Odgovornost za štetu koju pričini životinja*. Beograd: Institut za uporedno pravo.
- Антић, О. (2008). *Облигационо право*. Београд: Службени гласник.
- Babić, I. (2009). *Obligaciono pravo*. Beograd, Sremska Kamenica: Fakultet za evropske pravno-političke studije.
- Bukovac Puvača, M. (2009). „Sive zone“ izvanugovorne odgovornosti – područja moguće primjene pravila o odgovornosti na temelju krivnje i objektivne odgovornosti za štetu. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*. (1991)v. 30. Br. 1. 221–243.
- Vedriš, M., Klarić, P. (1983). *Osnove imovinskog prava*. Zagreb: Narodne novine.
- Vukmirović, N. (2013). Uhvati – steriliši – vrati, zadrži ili udomi. Преузето 12. фебруара 2018. године.<http://link.plus.org.rs>.
- Ђорђевић, Ж. (1960). Одговорност за штету коју причини домаћа животиња. *Анали Правног факултета у Београду*. Бр. 3. 368–378.
- Ђурђевић, N. (2008). Odgovornost za štetu koju je izazvala životinja; u Vukadinović, R. (ur.). *Zbornik radova „Trideset godina Zakona o obligacionim odnosima – de lege lata i de lege ferenda*. Kragujevac: Pravni fakultet. 377–402.
- Julesz, M. (2016). *La responsabilité civile pour faits d'animaux en Europe aujourd'hui et hier*. Преузето 12. априла 2018. године. <http://www.jesz.ajk.elte.hu/julesz16.html>.
- Karanikić-Mirić, M. (2008). O odnosu subjektivne i objektivne odgovornosti za prouzrokovanu štetu. *Pravni život. Tematski broj "Pravo i međunarodne integracije"*. Tom III. Br. 11. Beograd: Udruženje pravnika Srbije. 623–638.
- Konstantinović, M. (1969). *Obligacije i ugovori. Skica za Zakonik o obligacijama i u ugovorima*. Beograd: Savremena administracija.
- Kostić, D. (1975). *Pojam opasne stvari*. Beograd: Savremena administracija.
- Koch, B., A., Bernhard, A., Koziol, H. (2002). Austria; u Koch, B. A., Koziol, H. (eds). *Unification of Tort Law: Strict Liability*, The Hague, London, New York: Kluwer Law International.
- Landmann, V. (1975). *Notwehr, Notstand und Selbsthilfe im Privatrecht (dissertation)*. Zürich.
- Larenz, K. (1981). *Lehbruch des Schuldrechts, Band II: Besonderer Teil*. München: Beck
- Lucas, M. (1909). *De la responsabilité des dommages causés par les animaux*. Angers.

Miklosi, A. (2009). *Dog, behavior, evalution, and cognition*. Oxford: University Press.

Недељковић, В. (1959). О накнади штете коју почини животиња. *Правни живот*. Бр. 1–2. Београд. 44–50.

Никетић, Г. (1922). *Грађански законик Краљевине Србије, протумачен одлукама одељена и Опште седнице Касационог суда* (редакција). Београд: Издавач Геца Кон.

Radišić, J. (1988). *Obligaciono pravo. Opšti deo*. Beograd: Savremena administracija.

Radovanov, A, Petrović, Z. (2009). *Naknada štete*. Zbornik sudske prakse. Novi Sad: Pravni fakultet Univerziteta Privredna akademija.

Salma, J. (2007). *Obligaciono pravo*. Novi Sad: Pravni fakultet.

Stanišić, S. (2014). Pravna priroda грађанске одговорности за штету од животиња. *Godišnjak Fakulteta pravnih nauka*. Br. 4. Banja Luka. 83–94.

Stauffacher, J. (2012). *Responsabilité Civile*. Преузето 22. фебруара 2018. године. <http://www.lawscape.ch/doc/rs/Responsabilite%20civile.docx>.

Стојановић, Н. (2017). *Право животиња*. Ниш: Правни факултет.

Terzin, V., Penezić, J. (2013). Uperedna analiza одштетних захтева и уједа паса. *Zbornik radova i kratkih sadržaja Savetovanja veterinarara Srbije*. Zlatibor: Srpsko veterinarsko društvo. 21–23.

Fromageot, N. (1891). *De la faute comme source de la responsabilité droit privé*. Paris.

Šeparović, V. (1987). Odgovornost за штету од опасне ствари или опасне делатности. *Naša zakonitost*. Br. 9–10. 995–1008.

Widmer, P., Wessner, P. (2000). *Revision et unification du droit de la Responsabilité Civile: Rapprt explicatif*. Bern. Преузето 2. марта 2018. године. <http://www.bj.admin.ch/dam/data/bj/wirtschaft/gesetzgebung/archiv/.../vn-ber-f.pdf>.

Правни извори

Грађански законик Републике Аустрије (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, из 1811. године, *JGS* Nr. 946/1811, закључно са изменама и допунама, од 14. августа 2018. године, *BGB1. I* Nr. 58/2018). Преузето 16. августа 2018. године. [http://www.jusline.at/Allgemeines_Bürgerliches_Gesetzbuch_\(AGBG\).html](http://www.jusline.at/Allgemeines_Bürgerliches_Gesetzbuch_(AGBG).html).

Грађански законик Републике Немачке (Bürgerliches Gesetzbuch, из 1896. године, *RGB1 I S.* 195, закључно са изменама и допунама, од 12. јула 2018. године, *BGB1. I S.* 1151). Преузето 15. јула 2018. године <http://www.dejure.org/gesetze/BGB/html>.

Грађански законик Републике Француске (*Code civil*, из 1804. године, version en vigueur au 8 août 2018). Преузето 8. августа 2018. године. [http: www. legifrance.gouv.fr](http://www.legifrance.gouv.fr).

Грађански законик Швајцарске Конфедерације (220 – *Loi fédérale compétant le Code civil Suisse, Livre cinquième: Droit des obligations*) из 1911. године, RO 27 321, закључно са изменама и допунама од 30. септембра 2016. године, RO 2017 2077. Преузето 20. априла 2018. године. <http://www.admin.ch/ch/fr/rs/c220.html>.

Закон о ветеринарству Републике Србије. *Службени гласник РС*. Бр. 91/2005, 30/2010 и 93/2012.

Закон о добробити животиња Републике Србије. *Службени гласник РС*. Бр. 41/2009.

Закон о заштити животиња Републике Аустрије (*Tierschutzgesetz*, из 2004. године, BGBl. I, Nr. 118/2004, закључно са изменама и допунама, од 14. јуна 2018. године, BGBl. I Nr. 37/2018). Преузето 30. августа 2018. године. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassungundesnormer&Gesetzesummer=20003541>.

Закон о заштити животиња Републике Немачке (*Tierschutzgesetz*, из 1972. године, у верзији објављеној 2006. године, BGBl. I S. 1206, 1313, закључно са изменама и допунама, од 29. марта 2017. године, BGBl. I S. 626). Преузето 5. априла 2018. године. <http://www.gesetze-im-internet.de/tierschg/BJNR012770972.html>.

Закон о заштити животиња Републике Словеније (*Zakon o zaščiti živali*). *Uradni list RS*. Št. 98/1999, 126/2003, 61/2006, 14/2007 и 23/2013.

Закон о обвезним односима Републике Хрватске. *Narodne novine*. Бр. 35/05, 41/08, 125/11 – Закон о роковима испуњења новчаних обвеза, 78/15 и 29/18.

Законик о облигацијама Републике Словеније (*Obligacijski zakonik*). *Uradni list RS*. Št. 97/2007 – uradno prečišćeno besedilo, 64/2016 – odl. US in 20/2018 – OROZ631.

Закон о облигационим односима Републике Србије. *Службени лист СФРЈ*. Бр. 29/1978, 39/1985, 45/1989, 57/1989; *Службени лист СРЈ*. Бр. 31/1993; *Службени лист СЦГ*. Бр. 1/2003.

Правилник о начину држања паса који могу представљати опасност за околину. *Службени гласник РС*. Бр. 65/2010.

Преднацрт Грађанског законика Републике Србије, *ParagrafLex-ова база прописа и судске праксе*.

Principles, Definitions and Model rules of European Private Law – Draft Common Frame of Reference (DCFR). Преузето 2. априла 2018. године. <http://sakig.pl/uploads/upfiles/moot/dcfr.pdf>.

Principles of European Tort Law. Преузето 2. априла 2018. године. <http://civil.udg.edu/php/biblteca/items/283/PETL.pdf>.

Одабрани случајеви из судске праксе

Одлука Апелационог суда у Београду, Гж. 1900/2014, од 22. маја 2014. године *ParagrafLex-ова база прописа и судске праксе*.

Одлука Вишег суда у Ваљеву, Гж. 1213/2012, од 22. новембра 2012. године, *ParagrafLex-ова база прописа и судске праксе*.

Одлука Вишег суда у Пожаревцу, Гж. 1561/2015(2014), од 9. децембра 2015. године, *ParagrafLex-ова база прописа и судске праксе*.

Одлука Врховног суда Народне Републике Србије, Гж.1148/58, од 16. јуна 1961. Наведено према: Kostić, 1975: 103.

Одлука Врховног суда Републике Србије, Рев. 2655/97, од 9. септембра 1997. Наведено према: Babić, 2009: 224, нап. бр. 379.

Одлука Врховног суда Републике Србије, Рев. 7043/98, од 16. септембра 1999. године. Наведено према: Radovanov, Petrović, 2009: 48–49.

Одлука Врховног суда Републике Србије, Рев. 2945/99, од 5. августа 1999. године. Наведено према: Radovanov, Petrović, 2009: 47.

Одлука Врховног суда Републике Србије, Рев. 2984/01, од 3. децембра 1991. Babić, 2009: 224, нап. бр. 379.

Одлука Врховног суда Републике Србије, Рев. 3454/2004, од 22. фебруара 2005. године, *ParagrafLex-ова база прописа и судске праксе*.

Одлука Врховног суда Републике Хрватске, Рев. 849/83, од 3. новембра 1983. године. Наведено према: Šeragović, 1987: 1002.

Одлука Врховног суда Републике Хрватске, Рев. 2053/85, од 30. јануара 1986. године. *Pregled sudske prakse. Prilog Naše zakonitosti*, бр. 30/1986. стр. 59

Одлука Врховног суда Републике Хрватске, Рев. 859/1994-2, од 10. јануара 1996. године. Преузето 8. јуна 2018. године. <http://sudskapraksa.vsrh.hr>.

Одлука Врховног суда САПВ, бр. Рев. 3391/62, од 28. децембра 1962, Збирка судских одлука, књига VII/3/1962, . 109.

Одлуку Жупанијског суда у Бјеловару, Гж-359/2009-2, од 17. септембра 2009. године. Преузето 2. јула 2018. године. <http://www.osiguranje.hr/ClanakDetalji.aspx?13166>.

Одлука Округног суда у Ваљеву, Гж. 170/2006, од 27. јануара 2006. године, *ParagrafLex-ова база прописа и судске праксе*.

Одлука Окружног суда у Загребу, Гж. 1477/84, од 5. јуна 1984. године, *Pregled sudske prakse. Prilog Naše zakonitosti*, бр. 25/1985, ст. 75.

Одлука Окружног суда у Новом Саду, Гж. 3202/97, од 26. фебруара 1998. године. Наведено према: Radovanov, Petrović, 2009: 48–49.

Одлука Окружног суда у Новом Саду, Гж. 3545/2005, од 17. новембра 2005. године, *ParagrafLex-ова база прописа и судске праксе*.

Одлука Савезног врховног суда Швајцарске, BGE 102 II 232. Преузето 20. априла 2018. године. <http://tech4transparency.com/entscheide/bund/bge/dateien/102-II-232.html>.

Одлука Савезног врховног суда Швајцарске BGE 104 II 23. Преузето 18. априла 2018. године. <http://www.servat.unibe.ch/dfr/bge/c2104023.html>.

Одлука Савезног врховног суда Швајцарске, BGE 110 II 136. Преузето 20. априла 2018. године. http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F110-II-136%3Afr&lang=fr&type=show_document.

Одлука Савезног врховног суда Швајцарске, : BGE 123 III 110ff. Преузето 20. априла 2018. године. http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F123-III-110%3Ade&lang=de&type=show_document.

Cour d'appel de Versailles (N° de RG: 1996-048), 13 février 1998. Преузето 10. априла 2018. године. <https://www.legifrance.gouv.fr>.

Cour d'appel de Dijon, 16 février 1989. Преузето 10. априла 2018. године. <http://responsabilite-civile-chien.com/transfert-de-garde-chien/>

Cour d'appel de Nancy – Chambre civile 1 – 6/9/2004. Преузето 20. априла 2018. године. <http://chevaletdroit.com/category/24-responsabilite-civile-du-proprieetaire-ou-garden/2>.

Cour d'appel de Paris, 13 décembre 1989. Преузето 10. априла 2018. године. <http://responsabilite-civile-chien.com/transfert-de-garde-chien/>

Cour d'appel de Caen, 30 juillet 1996. Преузето 10. априла 2018. године. <http://responsabilite-civile-chien.com/transfert-de-garde-chien/>

Cour de cassation, 1 octobre 1997 (N° de pourvoi: 95-83471). Преузето 20. априла 2018. године. <https://www.legifrance.gouv.fr>.

Cour de cassation, 27 mars 2014 (N° de pourvoi: 13-15528). Преузето 20. априла 2018. године. <https://www.legifrance.gouv.fr>.

Nataša Stojanović, LL.D

Full Professor Faculty of Law,
University of Niš

LIABILITY FOR DAMAGE CAUSED BY ANIMALS

Summary

Animals, like people, can cause damages. Who shall be held liable for it, on which basis, and who shall be obliged to compensate for it? The domestic Law on Contracts and Torts does not provide a decisive answer to the questions posed, and the multiannual judicial practice has treated animals as dangerous things for whose behaviour, as a rule, the owner, i.e. the holder, has been held liable according to the principle of objective liability. The Serbian Draft Civil Code, in principle, confirms the domestic jurisprudence practice. Taking as a starting point the amendments of French, Austrian, German and Swiss Civil Codes that qualitatively differently regulate the status of animals since animals are not any longer observed as things, but as sensitive beings, so the regulations referring to such property apply to them, unless they are not excluded with the regulations regulating their welfare. In the paper, we shed the light on liability for damage caused by animals exactly through the prism of the new approach in legal treatment of animals

Keywords: *animals, legal status of animals, liability for damages, compensation for damages.*